

mies van der rohe

(Svršetak sa str. 5)

Zaista je Mies van der Rohe jedan od pionira moderne arhitekture. Ne tek one, koja je mučno i katkad na stramputicama tražila rješenje i izlaz iz mračnog devetnaestog stoljeća. Miesov je opus moderan u najsvježijem smislu te riječi. A pored svoje orientacije kao osnovne stilske kvalitete, u Miesovu je opusu prisutna i vrijednost, koje je značenje još šire. To je djelo neobične, upravo jedinstvene kompaktnosti. Ona linija razvita, što vodi od najranijih radova mladoga arhitekta do prvih zrelih djela i konačno do posljednjih kreacija, ta linija svakako ima svoj rast i svoje zavoje. No, stajna je i kontinuirana. U početku je Mies radio najprije u atelijeru Bruna Paula u Berlinu, a potom kao crtač i projektant u radionici Petera Behrensa i taj je na njega izvršio odlučni utjecaj. Onaj pravac, u kojem je Mies startao lakoće čemo razumjeti, ako zabilježimo, da je u Behrensovom atelijeru djelovao i Gropius, a neko je vrijeme radio tu i Le Corbusier. Behrens je, naime, u to vrijeme, pred kraj prve decenije našega stoljeća, bio u prvim redovima progresivne arhitekture u Njemačkoj. On je bio jedan od onih rijetkih, koji su uočili i shvatili odnose i vezu između arhitektonskih formi i strukture. Svoje je ideje nastojao realizirati u velikim industrijskim objektima, no u tome je mogao samo relativno napredovati; otpor je bio prevelik. Konstrukcijski principi Behrensova rada mijesali su se u mlađenačkim idealima Miesovim s neoklasicizmom Fr. Schinkela i oko 1912. nastaje projekt za kuću holandskog kolekcionara Kroellera u Haagu — posve u smislu schinkelovskih jasnih, ali ukočenih klasičnih arhitektonskih fraza. — Tom prilikom upoznaje Mies i haaškog arhitekta H. P. Berlagea, i duboko ga se doimlju njegove težnje da u svojim gradnjama naglasi strukturalne elemente i karakter materije sredstava. Nakon prvog svjetskog rata Mies projektira u Berlinu dva nebodera, kojih su oblici ekspresionistički pokrenuti, no u onom drugom, biomorfnog tlocrtu — već je posve jasno vidljiva konstrukcija, koja počiva na unutrašnjem kosturu, dok je sam volumen zatvoren staklenom opnom, koja nije nosiva; samo nekoliko godina kasnije Mies je projektirao svoju ladanjsku kuću sa »slobodnim planom«. Taj je prvi projekt (1923) predviđao ciglu kao materijal zidova, dok u drugom projektu nastupa striktna primjena armiranoga betona.

U nizu godina između 1923. i 1929. Mies je živo angažiran u grupi modernih arhitekata, koji su se okupili u »Werkbundu«. Na drugoj izložbi grupe 1927. u Stuttgatu sudjeluju Oud, Le Corbusier, Gropius, Taut, Behrens, Doecker, i ta imena dovoljno jasno signaliziraju format i orientaciju »Werkbunda«. U tom su se krugu ubrzao kristalizirala tri markantna načela moderne arhitekture:

1. pojava skeleta kao onog elementa, koji određuje ritam umjesto aksijalnih sistema
2. tretiranje vanjskih zidova kao planova, koji ništa ne nose, nego poput

membrana treba da zatvaraju unutrašnji prostor više nego da stvaraju dojam čvrstih volumena

3. uvođenje boja i strukturalnih detalja umjesto nadodanih ornamenata.

»Werkbund« je svoja shvaćanja konkretnizirao u kompleksu zgrada u Weissenhofu kod Stuttgarta 1927. godine. Mies van der Rohe je tom prilikom sagradio stambeni objekt s tri kata, u kojemu je primijenio revolucionarni princip fleksibilnih (mobilnih), pregradnih panoa, tako da prostori unutar pojedinog stana nisu bili ukočeni, nego su se mogli mijenjati prema potrebi.

No, svoje prvo kapitalno majstorsko djelo stvorio je van der Rohe tek 1929. na izložbi u Barceloni. Sagradio je svoj famozni njemački paviljon: sav u znaku »slobodnoga plana«, »čiste konstrukcije«, optimalno senzibiliziranih materijala i kristalno jasne kompozicije.

1930. godine prihvatio je van der Rohe mjesto upravitelja Bauhausa i pao mu je u udio tužni zadatak da tu ustanovu historijskog značenja najprije seli iz Dessaua u Berlin i da je pod pritiskom nacističke čizme 1933. godine likvidira. — 1937. godine Mies napušta Njemačku i odlazi u USA, gdje ga smješta dočekuje neprekiniti niz velikih zadataka, koji predstavljaju dio historijske jezgre »klasičnih« kreacija moderne arhitekture. Najprije je projektirao cijeli kompleks i zatim sagradio niz objekata Tehnološkog instituta Illinoisa, među kojima se ističe sjajna kreacija zgrade arhitektonskog fakulteta (dovršena 1955.). Ali, i prije svojih kapitalnih djela u kompleksu Tehničkoga instituta, van der Rohe je sagradio zacijelo svoje najznačajnije djelo: kuću Farnsworth (Plano, Illinois) godine 1950. Tu su, u ovom djelu definitivno konkretizirana sva načela Miesova idealnoga programa, a rezultat je: estetski najvrednije njegovo djelo. I to nije arhitektura, koja sama o sebi predstavlja posve izuzetnu organiziranu cjelinu, nego je i odnos te neverovatne kuće prema svojoj okolini upravo onakav, kakav danas držimo da je najpouzdaniji; diskretni kontrast s oblicima »prirode«; primjerene dimenzije; kristalno čisti ritam proporcija i delikatna materijalnost podaju tom remek-djelu karakter nekog izuzetnog, ali prirodnog fenomena. Kuća Farnsworth ustvari je konačno rješenje onoga zadatka, koji je Mies sebi postavio u barcelonskom paviljonu: tamo program, ovdje realizacija; poezija čiste konstrukcije bez praktične funkcionalne namjene, 1950. idealni ambijenat za život stvarnog čovjeka.

1951. godine Mies gradi dva stambena nebodera u Chicagu na Lake-Shore Drive i tim djelom utvrđuje svoj »tip« nebodera, koji će razraditi u nekoliko novih primjera. Zatim se nižu: smioni projekt za operu u Mannheimu (1953.); projekt za kongresni Hall u Chicagu (1953.) — čudesno tehničko rješenje i gotovo doslovna primjena principa »strukturalne arhitekture! Konačno: grandiozni urbanistički kompleks u Detroitu (1956.) i neboder kompanije Seagram, koji je u blizini čunovenog Lever-Housea podignut 1958. godine.